

De Nuptiis

Illustris clarissimi atque doctissimi viri

IOANNIS ULRICI ROEDERI

Sereniss. Duci Saxo-Hilperhus. a Consiliis

Regiminis et Confistorii

cum

virgine dignissima

IOANNA CATHARINA

ELISABETHA HIERONYMI

Parentum Claritudine egregiis animi dotibus

formaque eximia prospicua

auspiciatissimis

devota mente gratularur

et

Commentatiunculam de communione bonorum inter

conjuges Nobiles ditionis Coburgicae

adjicit

Ioannes Christianus Henricus Fischer.

Hilperhusa,

Typis Penzoldianis.

D. Nuptiis
libris clarissimi patris doctissimi v. d.
IOHANNIS BURCI ROEDERI
sacrae theologiae professoris a. c. s. p.
regimini et consilio
cum
virgine dignissima
IOANNA CATHARINA
ELISABETHA HIRRONYMI
Pacatum Chirurghi egregii animi doctoris
romanae academiae professoris
confucianismi
diver. a. c. s. p.
et
Communi consilio de commissione honorum h. r.
conjuges Nobilis dilectissimi Copulantes
subiit
Iacobi Christophori Henrici H. r.
Typis Carolinensibus

Illustri clarissimo atque doctissimo viro
Ioanni Ulrico Roedero, Serenif-
simo Duci Sax. Hilperhus. a consiliis
regiminis ac Consistorii Salutem!

Tanta jam pridem Tua in me fuit benevolentia, tanta-
que exciterunt benignitatis & indulgentia documenta, ut mi-
hi singula enarrare cupienti memoria vix ac ne vix quidem
sufficere videatur. De quibus omnibus debitas Tibi persolven-
di grates quamvis me imparem sentiam; attamen opportunam
occasionem devotissimum Tibi qualicumque modo restificandi

)(2

ani.

animum libens arripio, haud dubitans, ea quae imbecillitati
mea desunt, Tua humanitate implementum quasi suum fore
consecutum. Quare praecipuis Tibi ex animo amoris Tui
succesum gratulor, Deumque Opt. Max. suppliciter rogo ac ve-
neror, ut connubium tam auspiciatum letum faustumque faciat,
Teque ac Neouptam omnibus bonis & muneribus suis sepsi-
ret. Simulque libellam exhibeo, ob temporis angustias non
satis quidem elaboratum nullaque alia dote conspicuum, ex sola
tamen breuitate commendabilem. Quam ut benigne ac pro
Tua in me indulgentia accipias, magisque ad animi integri-
tatem, quam ad ingenii mei mediocritatem respicias, enixe rogo.
Hoc uti magnum mihi erit in literarum studiis progrediendi
incitamentum, ita maximum puto, si Tuum favorem, Tuum-
que patrocinium mihi impasterum largiturus es, id quod omni
qua passum reverentia abs Te peto. Vale. Scribebam die F.
Iduum Septembris. MDCCLXXXII.

Ex omnibus fere, qui germaniam inhabitaverunt, populis, Franconia: orientalis, ac imprimis ditionis Coburgicae incolae moris jurisque patrii fuere tenacissimi. Cum enim in reliqua germania jamjam a saeculo duodecimo jus romanum irrepsisset, consuetudinesque antiquitus traditae legibus scriptis ampliari mutari & mutilari coepissent, majores nostri patrias leges & simplicitatem vitae adeo sanctas & incontaminatas custodiverunt, ut ad finem usque saeculi decimi sexti in iisdem institutis immoti perseverarent. Mores boni pro legibus erant iis, qui a pueritia consueverant suo contenti vivere, aliena nunquam appetere, a liti- bus abhorrere, plerasque arbitrio definire, in judicio sine fraude, sine ambagibus agere & veritatem ingenue confiteri, negare autem & postea convinci turpe putare & poenae coercere: pauca romani vestigia:
ju-):(3

judices nulla juris scientia nisi patrii, quod traditione edidicerant, instituti: forma processus simplicissima a romano æque ac saxonico aliena. Ast sub duce Saxonie Johanne Casimiro, piæ mem. facies rerum prorsus mutata est. Instituto enim scabinatu Coburgico, ibique, ut ad reliqua superiora judicia adhibitis alienigenis patriarum consuetudinum ignavis assessoribus, leges extraneæ magis magisque invalescere cœperunt. Quo venit, ut jus romanum in subsidium, processusque Saxonicus lege publica reciperentur, judiciorum forma sensim pedetentimque mutaretur, trita via appellationis judicia inferiora a pristina deficerent autoritate, sententiæ primæ instantiæ ex jure consuetudinario latæ, in superiori ex jure romano transformarentur, aut litigantibus probatio consuetudinis antehac nunquam in dubium vocatæ, multo cum eorum dispendio imponeretur, uti exempla præsertim de consuetudinario jure communionis bonorum inter conjuges, exque ea resultantibus effectibus, usu quotidiano frequentissimo, in Decisionibus a b. Roeslero collectis prostant, & ex querelis a senatu Coburgensi ao. 1629. occasione concursus pictoris Jacobi Fischeri civis Coburgensis ad Serenissimum perlatis colligere licet. Insecuta posthac cum belli tricenalis calamitate omnia perturbarentur, clausis judiciis res judiciaria multos per annos vacaret, longo justitio jura paterna oblivione penitus oblitterata sunt & perierunt, ita ut pace recuperata nihil eorum
nisi

nisi pauca vestigia, eaque multis disceptationibus & dubiis involuta & implicata remanserint.

Inter ea germani originis communio bonorum conjugalium primum occupat locum, de qua quid statuendum ex iis temporibus multae quaestiones exortae, multae decise, pars ad nostram aetatem non plane exhaustae pervenerunt. Ex quibus unam, an communio bonorum inter Conjuges in terris tractus Coburgici obtinens, quoad bona allodialia etiam ad Nobiles ejus regionis sit extendenda? quae mea memoria coram perillustri Regimine Ducali Hilperhusano bis mota, disparique modo a Facultatibus Iuridicis Halensi & Ienensi decisa est, eligere & quae ex actis publicis aliisque fontibus collegi, breviter calamo perferbere in animo est.

Consuetudinarium jus & scriptum i.e. promulgatum in eo differre jurisconsulti ajunt, ut hoc omnibus potestati legislatoriae subiectis datum esse intelligatur, nisi quem ordinem, personam aut ditionem legislator singillatim exceperit; cum illud sensim a gentibus, urbium incolis aut singulis villis & ordinibus privato ausu, indulgentia & consensu tacito principum receptum, ad illos solos, qui receperunt, pertinere censeatur. Exinde Scabinatus Coburgensis initio praeteriti saeculi teste Roeslero in decisionibus de Jure successuum in
ter-

terris Saxo-Coburgensibus, quotiescunque de receptione consuetudinis communionis bonorum inter conjuges lis moveretur, probationes de receptione in vicinia aegre admittit, usque tum successu temporis illa consuetudo testimoniis iudiciorum centenarium, (*Land- und Censgerichte*) pluribusque sententiis ad partium probata uniformiter latas (quarum magnam partem a Roeslero l. c. conservatam habemus) ita firmaretur, ut hanc consuetudinem (*Landbrauch*) per totum tractum Coburgicum generaliter obtinere suprema iudicia attestari haud dubitaverint, illaque res, utpote quæ manifesta, nullis amplius probationibus indigeat.

Quamvis vero attestata illa pleraque verbis generalibus: *dass in der ganzen Pflüge Coburg der Landbrauch der Gemeinschaft der Güter eingeführt sey*, concepta sint, nec non ad omnes, qui in tractu Coburgico degunt, cujuscunque conditionis ac vitæ generis sint, pertinere videantur; varia tamen obstant, quibus inductus hæc quod consuetudo ad Nobilium ordinem extendenda sit per ea sola attestata extram omnem dubitationis aleam positum haud existimem. Cum enim testimonia supremorum Iudiciorum attestatis Iudiciorum Centenarium, sententiarum Scabinatus Coburgici a Roeslero reservatis reliquis, & intuitu ditionum Hilperhusanarum Constitutione pro emendandis

dis processus defectibus ao. 1747. lata, ut & Hœnnii Chronico Coburgensi innitantur, ea ex his interpretanda eoque significato, quem isti fontes præ se ferunt, omnino accipienda sunt. Attestata autem Iudiciorum centenaliū a scabinis provincialibus (*Land-Schöffen*) juri dicundo præfatis, de iis, quæ coram ipsis gesta sunt, edita, omni fide quidem digna sunt; Illa ipsa vero judicia centenalia plebejis solummodo in centenis degentibus jus dicebant, nec a Nobilium ordine frequentabantur, quorum lites more avito coram paribus curiæ ventilandæ, compromissario plerumque judicio aut in aula principum Saxoniorum, aut coram Ducis Vicario, (*Pfleger*), terminabantur. Attestata itaque illa ad Nobiles nullo modo esse trahenda certum credo.

Non magis pro re faciunt sententiæ Scabinorum Coburgensium a b. Roeslero collectæ, quippe quæ tum de communione bonorum inter conjuges agunt, ad unam omnes in homines plebejos conceptæ reperiuntur, adeo ut ne ullum quidem vestigium de lite inter Nobiles ex communione conjugali decisa inveniri queat.

Pari quoque modo constitutio Hilperhusana pro emendandis processus defectibus rem penitus indecisam magisque dubiam relinquit. Verba enim: *Nachdem*

);(;(

dem auch unter Bürgers und Bauersleuten &c. duplici sensu interpretari possunt, ut vel ordines quosdam subditorum, quibus solis ea lex data sit, indigent, vel solummodo eos, qui legis ferendæ occasionem præbuerunt, designent, civicosque atque rucolâs contumelia quasi notarent. Priorem sententiam Jurisconsulti Halenses de locatione Creditorum Centurionis de Bose ao. 1754. judicium ferentes, verbis: *Daneben die seh 312 Vol. V. befindliche Sachsen-Hildburghäussche Verordnung vom Jahr 1747. §. 17. die communionem bonorum, nebst dem, was dasselbst von der repetitione der illatorum der Ebeuueibet verordnet worden, ausdrücklich auf Bürgers und Bauersleut restringiret &c. &c.* posteriorem Ienenfes de Iure Nobilis virginis de Koeniz, illata materna e concursu paterno revocantis ao. 1777. decernentes, amplexi sunt. Quibus accedit, ut ea lex nihil plane novi disponat, sed effectum solummodo communionis conjugalis, qua uxores ad solvenda communia debita adiguntur, quod juris romani nimia affectatione contra veterem usum in defuetudinem abierat, restituat atque revocet, illosque modo ordines obliget, apud quos die *Gemeinschaft der Güter notorischer massen hergebracht ist*, id quod de ordine nobilium eo minus afferendum videtur, cum status Provinciales Hilperhusani in literis l. d. 31. Dec. 1758. ad Perillustre Regimen Ducale missis longe aliud afferarint, verbis: *Wir müssen endlich noch mit wenigen gedenken, daß weilen in der mehr angerogten Fürstl.*

XXX

Fürstl. Constitution von Proceßgebrecen §. 17. der Ausdruck
Bürger und Bauern befindlich, auch desfalls eine Erleu-
terung und Declaration ertheilet werden möge, ob diese Com-
munio bonorum statutaris und daraus fließende Effectus nicht
auch auf die sämtliche unter den hohen Collegiis der Fürstl.
Regierung, Consistorio, nicht minder unter dem geistlichen
Untergeriht stehende resp. Ministros Consiliarios, Beamte,
Pastores, und alle Untertanen zu verstehen sey, damit auch
hierüber bey sich ereignenden Vorfall kein neuerlicher Streit zu
verföhren Anlaß genommen werden möge. Dabingegen
die inter Nobiles Conjuges ex immemoriali con-
suetudine eingeföhrete diverse Successions-Art
und Abweigung von der Communione bonorum
conjugalit ihnen fernere zu wählen unbenommen bleiben
könnte.

Quodsi itaque omnia hæcce argumenta mecum
reputo, non possum quin statuam, neque supremorum
Iudiciorum attestata vulgo proferri solita per se sola,
neque constitutionem illam laudatissimam sufficere,
quibus communionis bonorum inter nobiles locum
sibi vindicantis probatio rite suscipi valeat.

Non autem alia defunt adminicula, quibus valor
hujus consuetudinariæ communionis bonorum circa
matrimonia nobillium evincitur atque roboratur. Per-
pendendo enim, ditionis Coburgensis incolas, capitula-
ribus

ribus regum Francorum sibi aut nunquam receptis, aut desuetudine & non usu obsoletis, per sæculum XII. XIII. XIV. & maximam partem XVIi solo jure consuetudinario utentes vixisse, nulla lege scripta de bonis saltim conjugum superinducta, non dubito quin illa conjugum communio, cui ex mente doctissimorum Iurisconsultorum omnes fere germaniæ populi eo tempore subsuerunt, vim legis etiam intuitu Nobilium matrimoniorum sibi jure meritoque vindicare potuerit. Nam qua lege alia illorum de jure matrimoniorum lites decidas dicamus, nisi consuetudinario illo, jure romano tunc temporis plane ignoto; cum per simplicitatem istius ætatis tabulis matrimonialibus, quæ hodie plerumque conficiuntur, raro aut nunquam uterentur, initaque pacta multa relinquerent indecisa e jure decedenda? quin potius omnes dum de conjugum bonis exortas lites deficientibus pactis ex consuetudine (*Landbruch*) quæ ad instar juris communis erat, decidas, & quæ dubii juris erant, per arbitros aut judices ex æquo & bono secundum analogiam istius consuetudinis putem determinatas.

Quibus, ut magis inhæream, tabulæ antiquiorum sæculorum de contractibus a Nobilibus initis extractæ student, quæ eam nobilium communionem ubique satis indigent, nec ambigue docent, omnia negotia de acquirendis alienandisque bonis allodialibus

bus, a maritis nobilibus æque ac plebejis inita, consensu uxorum nunquam non fuisse peracta. Formulæ tabulis non tantum omnibus decimi quarti sequentiumque seculorum insertæ: *Ich N. N. und N. N. mein eheliche Wirtin bekennen* — *Ich N. N. bekenne, dasß ich mit guten Willen N. N. meiner ehelichen Wirtin* — *mit guten Willen, bedachten Muth und mit Verhengniß meiner ehelichen Wirtin* — *mit wohlbedachtem Muth* — *mit vereintem Muth* — *mit wohlvereintem Muth mir gemeinen Rath und mit vereintem Willen* — *mit einträchtiger Willkühr N. N. meiner ehelichen Wirtin* — *einträchtiglich* — *mit gesamter Hand* — *mein seliger Wirt mit gesamter Hand und mit meinem Willen* — *Ego N. N. dilecta uxor mea* — *coadunata manu* — *unanimi consensu per dilecta uxoris mea* — *parsi & unanimi voluntate uxoris mea* — *uxoris nostri consensu & assensu plenarie accedente* — *de unanimi consensu & bona voluntate uxoris mee* — *Et.* (quarum copia in Diplomatario Schoettgenii Tomo II. & III., ubi diplomata monasteriorum Veilsdorfensis & Sonnefeldensis typis excusa reperiuntur, videre licet) uxores omnium mariti bonorum fuisse socias, earumque consensum reputatum necessarium demonstrant.

Argumentum aliud haud contemnendum ex documento ao. 1399. condito (quod l. c. inter diplomata Veilsdorfensia reperitur) desumo, ex quo verba: *Ich* 011

Otto von Heldrit geſſen zu Harras Katherin meyn eliche Wirtin wir bekennen bede öffentlich an diſen brieff -- das wir mit guten willen und mit wolbedachtem mus Einwechſelung haben gethan mit den erwürdigen geiſtlichen Frauen Sophie Fliegerin zu den gezeiten epiſtein des Cloſters zu Peilsdorf -- umb unſern theil, den wir haben an den Hoff zum Hexbach der Eberhartz von Heſpurg ſeligem iſt geweſt, meiner vorgeannten elichen Wirtin Vater, meynes ſveters, und mir vnd meiner egnannten elichen Wirtin nach ſeyn tode iſt angefallen vnd zugeſchieden, notatu digniſſima ſunt, quibus Otto de Heldritt ſe heredem bonorum ſoceri Eberhardi de Heſperg ait extitiſſe, eoque profitetur ſe cum uxore ſua in comunione bonorum vivere indeque bona uxoris pro ſuis habere.

Cum porro ex conjugum Societate Succellio reciproca inter maritum & uxorem non extantibus liberis proveniat juri romano ignota, non levia pro noſtra communione argumenta ex ſcriniis, ubi nobilium familiarum acta aſſervantur, in lucem poſſe proferri mihi perſuaſum eſt, ſi iis, quibus ad ea aditus patet, evolvere luberet, quo ſucceſſionis modo familiae nobiles non extantibus liberis uſi fuerint, conjuges ne, an cognatos ad haereditatem admiferint? Nec eſt quod dubitem, quin abundiſſimis exemplis poſſit probari, conjuges ſuperſtitibus nobilibus profapiae deficientibus liberis

beris in defuncti conjugis hereditate, prædiis, possessi-
onibusque allodialibus, feudis aq̄ue hereditariis pro-
ximis agnatis semper fuisse prælatos, nisi Pacto aliud
fuerit provisum. Mihi quidem acta quædam ex repo-
situra præfecturæ Hilperhusanæ perlustranti exemplum
quoddam de successione in prædium equestre allodiale
in villa *Strensdorf* situm, (quod noviori ævo emti
venditi titulo ad præfecturam Hilperhusanam perve-
nit, & hodie sub nomine *der Händelschen Güter* enun-
ciari solet,) obvium factum est. Illud prædium cum
multos per annos apud familiam Schaumbergicam fu-
isset, ab Helena Georgii de Schaumberg filia in here-
ditate paterna acquisitum est; quæ cum ao. 1528. abs-
que liberis deceffisset, prædium in maritum superlitem
Melchiorem de Schaumberg titulo hereditario perve-
nit, qui deinde secundis nuptiis Dorotheam e gente
Stiberiana duxit, illique sine progenie moriens, ea bo-
na reliquit. Illa vero postea Nobili cuidam de Gut-
tenberg nubens prædium transtulit ad maritum, a
quo demum ao. 1550. Christophoro de Hesperg vendi-
tum est.

His rationibus adducor veritatem in eo & sic extra
omnem dubitationem positum putare, antiquiori ævo
communione bonorum conjugalem inter nobiles æ-
que ac civici ordinis homines & rucolas omnino ob-
tinuisse, & hinc nostris quoque temporibus casu obve-
nien-

niente lites secundum normam illius esse decidendas, donec ea consuetudo intuitu nobilium contraria consuetudine aut lege abolita probari possit. Quod quidem in ditione Hilperhusana eo magis procedit, postquam in litteris a serenissimo duce Ernesto Friderico Carolo glor. mem. occasione praetensarum a virgine nobili de Koeniz illatarum maternas ex paterno concursu, ad Regem Borussiae potentissimum f. d. 24. April 1773. missis constitutio pro emendandis processibus defectibus authentice interpretata & ad nobiles extensa est verbis: *Also können hingegen einige mütterliche Illata so weniger anjetzo von der Könitzischen Tochter oder deren Vormund repetiret werden, als durch ein Landesgesetz, welches alle Unterthanen bindet, und worinnen die Nobiles nicht ausgenommen sind, die communicatio bonorum unter Bebleuten in unsern Landen statt findet; mithin die Verstorbene von Könitz ihres Mannes Schulden mit zu tilgen verbunden war.*

Wd 3194

40

ULB Halle 3
001 944 24X

TA-22L

VON 8
VON 17
D

M.C

De Nuptiis
Illustris clarissimi atque d[omi]ni
IOANNIS ULRICI

Sereniff. Duci Saxo-Hilperh
Regiminis et Conf[ess]oris

cum
virgine digni
IOANNA CAROLINA
ELISABETHA HILPERH

Parentum Claritudine egregia
formaque eximia
auspicatiffimo

devota mente gratulata
et
Commentatiunculam de communione
conjuges Nobiles ditissime
adjiecit

Ioannes Christianus Hilperth

Hilperth
Typis Penz

82

